

ICDP i introduksjonsprogrammet for flyktninger bosatt i Norge.

En pilot-intervensjon

Elsa Døhlie, Atnaf Berhanu og Narges Pourzia

Innledning

I denne presentasjonen vil vi dele erfaringer fra arbeidet med å introdusere ICDP for deltakere på introduksjonsprogrammet for nyankomne flyktninger til Norge. Prosjektet har hatt tre målsetninger:

Å samle erfaring om:

1. hvordan ICDP kan integreres som en obligatorisk del av introduksjonsprogrammet for flyktninger
2. hvordan opplæring i ICDP av ansatte som jobber på introprogrammet fungerer
3. på hvilken måte ICDP som foreldreveiledning gir flyktningene forståelse for og redskaper til å styrke samspillet med sine barn i en utfordrende etablerings- og integreringssituasjon.

Prosjektet gjennomføres med støtte av Bufdir (Barne- og familiedirektoratet) i samarbeid med IMDI (Integrerings- og mangfolds direktoratet). Disse etatene har ansvar for å styrke kompetanse på integrering og mangfold i kommuner og samfunnssektorer.

Nyankomne flyktninger til Norge deltar i et toårig introduksjonsprogram i den kommunen de blir bosatt i. Opplæringen består av norskopplæring, undervisning om det norske samfunnet og eventuelt arbeidstrening og språktrening basert på individuelle planer. Opplegget er obligatorisk og deltakerne får lønn til livsopphold.

Vi er tre trenere med henholdsvis norsk, amharisk og persisk som morsmål og har i løpet av en toårsperiode holdt syv ICDP veilederopplæring av ansatte på introduksjonsprogrammet, flyktningkontorer, Nav og frivillige organisasjoner. Opplæringen er gratis og kommunen betaler reise og opphold. Det er erfaringer fra denne opplæringen vi presenterer.

Alle regioner og mer enn 50 kommuner har deltatt og til sammen er det godkjent ca. 140 veiledere. Av disse er nesten halvparten tidligere flyktninger eller migranter som mestrer både norsk og sitt morsmål: arabisk, somali, persisk, amharisk, kurdisk, triginja, polsk, engelsk og fransk. Disse (to eller tre sammen) har holdt foreldregrupper med fra seks til ti foreldre, par eller enslige i hver gruppe. I disse gruppene har deltakerne fra tre til fem barn, som er i alle aldre fra 0 til over 20 år. Prosjektet har nådd ca 600 flyktningeforeldre og gjennom disse et sted mellom 2000 og 2500 barn (ikke eksakt statistikk).

Arbeidet vårt er ikke systematisk evaluert fra eksterne forskere. Erfaringene vi presenterer er basert på våre egne evalueringsskjemaer som deltakerne har fylt ut etter opplæringsdagene og etter gjennomført veiledning og praksis. I tillegg har vi hatt mange muntlige evalueringer, diskusjoner og samtaler underveis med veiledningskandidatene. Materialet fra veiledernes loggbøker og deres evalueringer fra foreldregruppene de har holdt er også en del av det vi vårt erfaringsgrunnlag.

ICDP i introduksjonsprogrammet

Introduksjonsprogrammet som ramme for ICDP har mange fordeler. Kommunene som driver introduksjonsprogrammene uttrykker behov for foreldreveiledning og er motiverte. Rekruttering fra ansatte i introduksjonsprogrammet, kommunens flyktningkontorer eller NAV for å bli ICDP veiledere har også vært enkelt. Veilederopplæringen består av seks undervisningsdager (2x3 dager) og tre veiledningsdager. I tillegg skal to veilederkandidater sammen drive en foreldregruppe med tolv møter og skrive en loggbok fra møtene. I Norge har ICDP en egen minoritetsvariant der den ene veilederen skal ha etnisk minoritetsbakgrunn og drive gruppen på sitt eget morsmål med foreldre med samme morsmål (f. eks. arabisk).

Rekrutteringen til ICDP foreldregrupper er også enkel og 'jungeltelegrafene' virker. Mange flyktningeforeldre har lyst til å delta når de snakker med de som deltar eller har deltatt før. Møtene er integrert i skoledagen og det obligatoriske fremmøte ser ikke ut til å være hemmende. Praktiske forhold som lokaler, transport, pass av barn (skole eller barnehage) samt rekruttering av deltakere til foreldregruppene er allerede til stede.

Gjennomføringen av ICDP blir godt forankret i kommunen gjennom introduksjonsprogrammet og gjennom veiledere som jobber i tilknytning til introprogrammet og kommunenes flyktningetjeneste. Kommunene har bestemt hvem de ville sende på opplæring. Alle veilederne vi har sertifisert planlegger nye foreldregrupper og rapporterer at å drive ICDP foreldregrupper vil bli en del av deres daglige arbeidsoppgaver i fremtiden. Å drive foreldregrupper kan lett integreres i deres arbeidshverdag. I regjerings -plattformen av 2019 er foreldreveiledningsprogram tatt inn som et obligatorisk tiltak som en del av integreringspolitikken. ICDP blir det anbefalte programmet som skal brukes.

Av mer kritiske kommentarer rapporterer veilederkandidatene om for lite tid avsatt til forberedelser og etterarbeid av foreldregruppene. Rolleforventninger må også klargjøres. Det er annerledes å være ICDP-veileder enn å være Nav-ansatte. Forholdet mellom veiledning og forvaltningsansvar må tydeliggjøres

Erfaringer fra opplæringen

Modellen viser hvordan vi presenterer erfaringene vår. Først vil vi si noe om erfaringer fra trenernivå, så fra veiledernivå og til slutt fra foreldre og barn

Minoritet og etnisk norsk trener sammen - Å forstå den andres perspektiv -

I ICDP opplæring av minoritetsvarianten legges det stor vekt på at trenerteamet består av en etnisk norsk og en minoritet slik at kulturforskjeller, ulike bakgrunnsforhold og verdier blir best mulig ivaretatt gjennom opplæringen. ICDP's læringssyn legger også vekt på å skape parallelle prosesser slik at trenerne kan være modeller for veilederne (Håndbok for ICDP veiledere 18/2016)

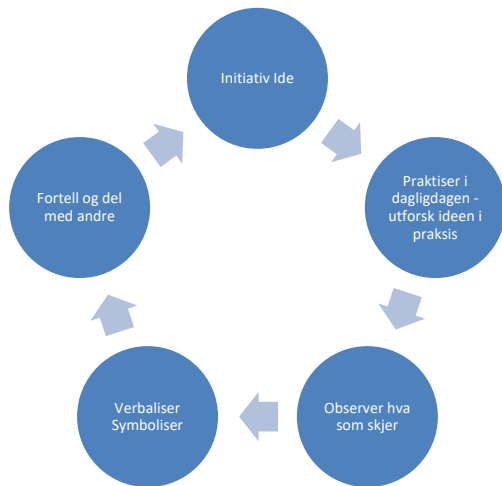
I vårt tilfelle har to av oss trenere selv kommet til Norge som flyktninger og den etnisk norske treneren har bodd og reist i mange bistandsland og jobbet med flyktninger nasjonalt og internasjonalt. Den nære og konkrete formidlingsformen gir mulighet for eksempler fra ulike kulturelle oppvekster. Måten vi trenere underviser på og kombinasjon av en etnisk norsk og en minoritet gir også viktig modellering for de som vi underviser og som skal bli veiledere. Denne kombinasjonen gir grunnlag for å styrke refleksjon om egen kultur og barneoppdragelse for flyktingene og samtidig få kunnskap om normer og tradisjoner i norsk barneoppdragelse gjennom den norske treneren og de norske deltakerne i opplæringen.

Vår erfaring er at særlig minoritetsdeltakerne lytter med stor oppmerksomhet og interesse til minoritetstreneren og føler seg anerkjent ved at hun virkelig forstår «den andres perspektiv.» eller hvordan det er å ikke være etnisk norsk. Dette gir oss som trenere myndighet til å akseptere «de andre» og ikke definere dem. (Bråten og Sønsterbråten 2017). På den måten kan vi åpne opp for at foreldrene kan verdsette det de har med seg fra egen kultur og åpne opp for en bedre forståelse for barnas virkelighet og hverdag i en norsk kultur som de møter i barnehage og på skolen.

Refleksjonsbasert undervisning og veiledning

Opplæringen fikk gode evalueringer på alle kursene vi har holdt. De aller fleste var meget godt eller godt fornøyd med de seks kursdagene og med innholdet i ICDP. Opplæringen hadde også gitt de aller fleste ny kunnskap og større bevissthet om betydningen av et godt samspill mellom foreldre og barn. Systematikken og enkelheten i de tre ICDP-dialogene ble fremhevet.

ICDP's læringssyn baserer seg på sensitivisering og bevisstgjøring av foreldre i motsetning til instruksjonen: *slik gjør vi det*. Forståelse må fordøyes og integreres i både veiledernes og foreldrenes eget erfaringsgrunnlag. Refleksjonen er verktøyet for å oppnå dette. I stedet for å holde fast ved vante tanker og ideer skal deltakerne reflektere og utveksle tanker og ideer om alternativer og nye måter å tenke og handle på i tråd med ICDP's læringssirkel med reflekterende observasjoner.

ICDP's læringssirkel bearbeidet etter Kolb og Karsten Hundeide (Håndbok, 18/16)

De aller fleste både med minoritetsbakgrunn og etnisk norske syntes også at både undervisningen og gruppeveiledningen hadde gitt godt grunnlag for refleksjon. De understreket hvor mye de hadde lært av hverandre som er i tråd med ICDP's sensitiviseringsprinsipper. Refleksjon og deling gir læring

- *Engasjerende undervisning og god veiledning*
- *Lærerikt å høre andres erfaringer, både gode og mindre gode*
- *Utrolig gode, reflekterte diskusjoner i gruppa.*

De fleste understreket betydningen av fokuset på kultur og kulturforståelse i opplæringen. Det ser ut til at kombinasjonen av etnisk norsk trener og minoritetstrener er svært viktig for å skape åpenhet, refleksjon og forståelse for ulike kulturelle praksiser.

- *Særlig har jeg likt at det er rom for refleksjon i gruppen. Har lært mye av andres erfaringer, både andre yrkesgrupper og fra mennesker med minoritetsbakgrunn. Jeg tror disse samlingene har gjort meg mer kultursensitiv*
- *Mange gode diskusjoner rundt temaet kulturforskjeller. Veldig lærerikt å delta i disse; bra at det ble startet av lederne og fikk utvikle seg. Lederne flinke til å få til en åpen, varm, ufarlig gruppe hvor alle kan snakke.*
- *Vi som veiledere har lært mye om menneskene, fått større forståelse av ulike kulturer, om barn og hvordan vi skal nærme oss dem på en god måte,*
- *Vi mener at vi nå kan møte deltakerne med andre briller enn før og vi gleder oss til å ta med oss erfaringen vi nå har fått med oss til nye kurs.*

De tre veiledningsdagene som ble holdt på ulike tidspunkt i prosessen ble også fremhevet som svært viktige både for å løse uoverensstemmelser mellom veiledere, og råd og hjelp til å behandle vanskelige temaer og ikke minst for å hjelpe veilederne til å fasilitere prosessene.

- *Etter første veiledning la vi om hele arbeidet i gruppa. Foreldrene fikk slippe til*

Et bærende prinsipp: etnisk norsk- og minoritets-veileder sammen

De aller fleste deltakerne fra kommunene kom i 'par' med en etnisk norsk og en minoritet. Dette ble sterkt anbefalt i invitasjonen. De aller fleste foreldregruppene ble også drevet på foreldrenes morsmål. Som tidligere nevnt er disse språkene: arabisk, somali, persisk, amharisk, kurdisk, tigrinja, polsk, engelsk og fransk. I de tilfeller hvor kommunene sendte to etnisk norske deltakere til veilederkurset, ble foreldregruppene holdt på norsk med tolk.

Kurset ble i hovedsak holdt på arabisk, og når Trine hadde innlegg og ved spørsmål eller annen informasjon tolket Mannar. Det var viktig at vi hadde et grundig manus slik at Trine til enhver tid kunne følge med og være delaktig i gruppa. Honnør til Mannar som har jobbet masse med dette. Deltakerne lurte på om Trine kunne arabisk, fordi hun kunne stille spørsmål på bakgrunn av at hun kunne vite hva som ble snakket om fordi hun hadde et manus som gikk helt på detaljplan. Etter endt møte satt vi sammen og gikk igjennom teksten og Manar informerte om hva som ble sagt, delt eller diskutert for at Trine kunne skrive logg fra møtene.

De etnisk norske veilederne forteller om ny og annerledes læring. De opplever større forståelse for foreldrenes kultur og de kulturelle forskjellene, men også hva som er likt. De ble bedre kjent med flyktingene og fikk se nye sider og ressurser hos dem. Dette kan de ta med seg videre i arbeidet. De opplevde likevel å være viktige og måtte svare på mange spørsmål og gi forklaringer på hvordan vi tenker om og er sammen med barna i Norge. Mange sa at de forsto mer av hvor utfordrende situasjon flyktingene sto i, men også at de kunne hjelpe dem til å forstå mer av norsk kultur og væremåter. Å fortelle om egne utfordringer og ikke så vellykkede samspill med egne barn var også viktig.

Mange var svært skeptiske til denne modellen i starten og syntes nok til tider at det var vanskelig å sitte der og ikke forstå alt som ble snakket om. Men de sier at de lærte å gi fra seg styring og ikke minst erfare hvordan det er å *ikke* beherske språket. Evnen til å observere og lese kroppsspråk ble også skjerpet. Mange sa at de var blitt bedre observatører.

De understreket at for at dette skulle fungere var det viktig å ha tid til planlegging og ikke minst etterarbeid for å forstå hva som hadde skjedd i gruppen.

Minoritets-veilederne rapporterer om vekst og engasjement for egen del. De opplevde også å bli bedre kjent med flyktingene i gruppa. Erfaring med å drive gruppe ble også fremhevet som viktig læring. De fleste var både stolte og glade da de ble sertifiserte som minoritets-veiledere.

- *Fint å få myndighet og kunne lede gruppen*
- *Utfordrende å forberede stoffet på eget språk*

- *Glad for å utvikle egen kompetanse.*
- *Har vokst mye på denne prosessen*

De understreker også at de kjenner til foreldrenes utfordringer selv og kunne derfor bidra med egne erfaringer og eksempler. De opplevde seg som viktige rollemodeller for andre flyktninger og er levende bevis på at det er mulig å komme seg videre i det norske samfunnet etter hvert. De sa også at ICDP ga dem anledning til å bruke egne erfaringer og at det ga mening for dem selv å være til nytte for andre.

I intervju og samtaler med mange veiledere understreket de at det tar tid å finne ut hvordan egne verdier og kultur kan integreres med norske verdier og væremåter. Gjengangertemaer var:

- *Kollektivistiske kulturer med fokus på: Lydighet, respekt og ivaretagelse av kultur og tradisjoner*
- *Individualistiske kulturer med fokus på: Selvstendighet, selvrealisering og egne rettigheter*

Det er en diskusjon om kvaliteten på ICDP-programmet svekkes når ikke begge veiledere kan delta på like premisser i foreldregruppene. Vår erfaring så langt er nettopp at denne kombinasjonen er berikende og støtter flyktingenes integrasjonsprosess. De blir kjent med norske forhold, hvordan vi oppdrar barna våre og ikke minst hvordan barna har det i barnehage og på skolen i Norge. Det norske velferdssamfunnet blir enklere å forstå og integreringsprosessen blir nær og konkret gjennom deltakelse fra den etnisk norske veilederen.

Minoritetsforeldrenes erfaringer

Det kanskje viktigste spørsmålet er om og i så fall hvordan ICDP gir flyktingene forståelse for og redskaper til å styrke samspillet med sine barn i en utfordrende etablerings- og integreringssituasjon. Denne kunnskapen henter vi i hovedsak fra veilederens loggbøker og evalueringer veilederne har hatt av foreldrenes utbytte i gruppene de har drevet gjennom sin veilederopplæring

Foreldregrupper - Frivillig eller tvang:

Selv om ICDP-gruppene er obligatorisk oppleves de som en god avveksling til en ofte krevende undervisningsdag. Foreldrene får snakke om det som opptar dem aller mest: barna og familiens liv i nytt land. Mange grupper ønsket ikke å avslutte. I noen kommuner fortalte de om køer av flyktninger som sto utenfor møterommet og ønsket å bli med.

Et bærende prinsipp til – 'Hjertespråket'

Å snakke om barn og barneoppdragelse er et kjært, men også høyst personlig og sårbart tema. De fleste foreldrene uttrykker en spesiell takk og tilfredsstillelse over at de kan bruke sitt morsmål i disse gruppene.

- *Vi ønsker å bytte negative sider ved barneoppdragelsen som vi har med fra hjemlandet, det er lettere når vi får snakke vårt eget språk.*

- *Vi vet at vi gjør ting som ikke er bra for barna, men vi vet ikke hvordan vi skal gjøre det annerledes*

Å få lov til å uttrykke seg på sitt morsmål opplevde foreldre som en god støtte og hjelp til å gjøre seg ordentlig forstått. Samtalene fløt lettere, ordene ble mer dekkende og følelser som knytter seg til språk og opplevelser ble nærmere. Morsmålet ga også kulturelt og sosialt *felleskap* og ikke minst *trygghet* i gruppen. En verdsetting av eget språk styrket identiteten. Morsmålet ga også lettere tilgang til egne barndomsopplevelser og erfaringer.

Foreldrene sa også at gjennom gruppene fikk de nytt nettverk eller knyttet seg nærmere til de som allerede var kjente

En del grupper særlig i mindre kommuner endte opp med å bruke **tolk** sammen med to etnisk norske veiledere. De fleste rapporterer at dette har gått greit. Å finne tolker som forstår meningsinnholdet i ICDP og ikke bare oversetter ord for ord har vært utfordrende. «Ikke autoriserte» tolker, men med god språkkunnskap og kulturforståelse har blitt brukt med godt hell. Likevel rapporterer mange at både flyten i samtalene og kontakten med gruppen og mellom gruppedeltakerne reduseres. (Bråten og Sønsterudbråten 2017)

Synet på barnet - barnet som subjekt - en øyeåpner

En viktig læring som svært mange fremhever, er å se på barnet som en egen selvstendig person med tanker og følelser og behov.

- *Barnet får ikke lov til å si egne meninger, får ikke være tilstede når andre voksne er der, får ikke lov til å stille spørsmål, fordi de er bare barn.*
- *Når vi gir ordre eller ber barna om å gjøre noe, skal de utføre dette. Det å ha en vanlig prat med barna er ikke vanlig,*
- *Vi ser på barna som barn og at de ikke forstår så mye.*
- *Hvis du leker med et barn, blir du sett på som dum.*
- *Hvis du sier unnskyld til et barn, mister du respekt.*

Å se noe ut fra barnets perspektiv var for mange nytt og utfordrende. Mange sa at de før hadde tenkt at alt var bra når barna fikk dekket sine materielle behov.

Mer tid og samtale med barna

Den emosjonelle dialogen skapte ofte mye engasjement og interesse i foreldregruppene. Å øve seg på å følge barnets initiativ kunne være vanskelig å forstå. Å følge barnets initiativ var ikke det samme som å til enhver tid gjøre som barnet ville (Tema 2). Ros og anerkjennelse og å vise at du er glad i barnet ditt kunne lett forveksles med fokus på å forstå både selvfølelse og selvtillit (tema 1 og tema 4). Å vise at du er glad i barnet ditt kan ha mange ulike kulturelle uttrykk, men funksjonen var den samme. Foreldrenes glede og engasjement gjorde også at de rapporterte at de var mer sammen med barna og forsto at det å vise interesse og engasjement var viktig for barnas selvfølelse og utvikling. (Bråten og Sønsterudbråten 2017)

Gjennom kunnskapen om **den den meningsskapende dialogen** rapporterte mange av foreldrene at de hadde fått ny innsikt. De snakket mer med barna, forklarte mer og spurte mer. Flere sa at i en autoritær oppdragertradisjon var de ikke vant til å gi barna forklaringer. Mens

gjennom ICDP fikk de en ny forståelse av hvordan de kunne hjelpe barna til både å forstå seg selv og sine omgivelser. De brukte også mer tid sammen med barna sine. Mange samtaler hos de voksne handlet om hvor mye de skulle fortelle barna om hva som skjer i hjemlandet, hvorfor de flyktet eller hva de voksne strevde med i Norge. Flere foreldre ønsket å beskytte barna sine, men fikk forståelse for at barna også måtte vite og forstå hva som skjedde i forhold til den alder og den interesse de viste.

Modigere på grensesetting og regulering

Den regulerende dialogen var viktig for mange. De opplevde at det finnes andre måter å regulere barna på enn å disiplinere dem med avstraffelse eller autoritative nei. Mange fortalte også om en langt større trygghet på å sette grenser for barna. De hadde vært redde for å gjøre dette fordi de trodde de ikke kunne gjøre det i Norge og at barnevernet ville ta fra dem barna. Mange fremhevet at positiv grensesetting, å gi forklaring, var et godt hjelpemiddel (Sønsterudbråten og Bjørnset 2018:23).

Redsel for barnevernet påvirker deres omsorgspraksis

I absolutt alle gruppene kom temaer og historier om barnevernet opp. De aller fleste hadde liten tillit til og var redde for barnevernet. Vandrehistorier fra landsmenn, filmer på Youtube og Facebook om barnevernet er skremmende og uforståelig. Hvordan kan myndigheter ta fra foreldrene omsorg for barna? Det offentliges innblanding i barneomsorg er ukjent i deres verden. De fleste visste at det ikke er lov å slå barn i Norge. (Solheim Skar, Bjørnstad 2016)

- *Jeg var engstelig når barnet skrek i butikken og ga fort etter for at ingen skulle ta meg.*

Å forklare barnevernets rolle, barns rettigheter og hvordan det offentlige har et ansvar for å beskytte barn, kan være vanskelig. Mange grupper har brukt et helt møte eller en ekstra samling for å forklare barnevernets funksjon. Representanter for barnevernet ble i noen tilfeller invitert, men alle slo seg nok ikke til ro med den informasjonen de ga.

Tryggere foreldre - bedre samspill – tryggere barn?

Vi har ikke hatt kontakt med barna til foreldrene. Oppsummeringen baserer seg derfor på hva foreldrene selv rapporterte i foreldregruppene og hva som står i loggbøkene. Mange foreldre sier at de er mer sammen med barna, har mer forståelse for barnas følelsesmessige behov. De prater mer med barna og er mer sammen med dem, de vet mer om hva barna gjør. Det er lettere å sette grenser. Dette samsvarer godt med annen forskning vi har på feltet de siste årene i Norge. (Sønsterudbråten og Bjørnset 2018:23).

- *De sier at de har hatt utbytte av kurset og at det viser seg ved at de har fått en bredere erfaring i hvordan de skal oppføre seg som voksne sammen med barnet.*
- *De har nå et større fokus på barnet og viser det ved å ha følelsesmessige samtaler, viser det gjennom å vise positive følelser, forklarer mer og tenker ikke så mye på grenser, men å regulere.*
- *Alle foreldrene i gruppen vår sier at de har fått et bedre forhold til barna og at de har fått en større forståelse og blitt sterkere og tryggere i rollen som foreldre.*
- *I noen grupper rapporterer de at samspillet med barna har endret seg og at: Vi ser på barna at «ICDP virker»*

- *Alle i gruppen gir tilbakemelding på at barna er mer tilfreds, glade og at de nå er mere sammen med barna sine.*

Foreldreveiledningsprogram i en stressende livssituasjon

Å styrke foreldre-barn relasjonen er kanskje ekstra viktig å gjøre i familier som har flyktet fra krig, forfølgelse og vanskelige forhold. Omstilling og reorientering tar tid. Tilpasning til den norske hverdagen er krevende for både voksne og barn og det tar tid å få oversikt og orden på selv de enkleste oppgaver. For å støtte flyktninger i samspillet med barna er det kanskje vel så viktig å forstå levekår og hvordan de faktisk har det her og nå i det nye landet som å forstå deres kultur (Bjørnstad 2018).

ICDP har fokus på funksjon og ikke form: Å vise at du er glad i barnet er viktigere enn hvordan du viser det. Det er funksjonen og ikke formen som er avgjørende. Dette åpner for integrering til den norske konteksten.

- Våre erfaringer tilsier at det er mulig å støtte foreldrene og styrke relasjonen til barna selv i en vanskelig livssituasjon og ikke minst at de kan støtte og lære av hverandre.
- De åtte temaene og ikke minst synet på barnet åpner for gode samtaler og refleksjoner.
- Oppdragelse og omsorg for barn er et sensitivt og personlig tema, Erfaringene er at flyktningeforeldre uttrykker seg bedre og får et sterkere følelsesmessig og kognitivt forhold til innholdet i ICDP gjennom sitt eget morsmål. Refleksjonen styrkes.
- Den norske veilederen har en viktig observasjons- og støtterolle og ikke minst bidra til å bygge bro mellom deltakernes egen kultur og praksis og norsk kultur og forståelse av den norske konteksten og 'vår måte' å oppdra barna på.
- Introduksjonsprogrammet gir en god ramme for å drive icdp grupper. Forholdene ligger godt til rette og øker kompetanse hos både veiledere og foreldre i integreringsprosessen

Samtidig er det viktig å minne om at 12 foreldresamlinger over 3-6 måneder er ett av mange bidrag til flyktningene i en langsiktig integrering og tilpasning til det norske samfunnet.

Litteratur:

Beret Bråten og Silje Sønsterudbråten: *Veiledningserfaringer Forsøk med veiledning (ICDP) av foreldre med radikaliseringsbekymringer og foreldre i asylmottak* Fafo-rapport 2017:02

Ane Marthe Solheim Skar, Silje Bjørnstad: *ICDP- foreldreveiledningsprogram i Oslo Voksenopplæring som en del av introduksjonsprogrammet for innvandrere og flyktninger. Et pilot prosjekt.* 2016

Silje Sønsterudbråten og Mathilde Bjørnset: *«It takes a village» Evaluering av gruppeveiledning for foreldre som er bekymret for sine ungdommer.* Fafo-rapport 2018:23

Håndbok for ICDP- veiledere. Barne- Ungdoms- og familiedirektoratet 18/2016

